УДК 378.147:37.013.42]:343.431-048.66

Н. М. Дідик
aspirantka000@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Дідик Н. М. Інноваційні соціально-педагогічні форми і методи протидії торгівлі людьми. Негативним наслідком соціально-економічних перетворень у державі є збільшення кількості випадків торгівлі людьми. Тому актуальним є створення інноваційного методологічного підходу щодо вирішення даної проблеми. Серед форм роботи щодо профілактики торгівлі людьми найбільш поширеними є: лекційна робота; організація конкурсів, фестивалів, акцій, клубів, університетів правових знань; лекторії правових знань; організація в навчальних закладах юридичних консультацій, зустрічей з працівниками правоохоронних органів; організація і проведення вечорів запитань та відповідей, олімпіад, конкурсів, диспутів, тижнів та місячників правових знань у галузі прав людини. Інноваційними формами протидії торгівлі людьми є театралізовані форми, що розкривають тему за допомогою художніх образів, засобів театралізації, використання творчих здібностей учнів. Сьогодні дедалі частіше використовуються інтерактивні методи просвітницько-профілактичної роботи, спрямовані як на протидію негативним соціальним явищам, так і на поліпшення якості життя певної особи. До інтерактивних методів роботи належать настільні ігри як інструмент превентивної і профілактичної роботи в освітньому середовищі. Важливе місце займають рольові та моделюючі ігри. Тренінг та навчальний семінар дозволяють оптимально поєднати теорію і практику соціально-педагогічної роботи з протидії торгівлі людьми. Часто для протидії торгівлі людьми застосовують флешмоб, відеолекторії, конкурси. Важливим є застосування методу «мозкового штурму», ігровий метод, метод «рівний-рівному», використання коміксів для профілактики і протидії торгівлі людьми.

Ключові слова: протидія торгівлі людьми, інноваційний метод, форма, комікси, флешмоб, соціальний проект, просвітницько-

© Дідик Н. М.

профілактична настільна гра, документальний фільм, соціально-психологічний театр, форум-театр.

Дидык Н. М. Инновационные социально-педагогические формы и методы противодействия торговли людьми. Негативным следствием социально-экономических преобразований в государстве является увеличение количества случаев торговли людьми. Поэтому актуальным является создание инновационного методологического подхода к решению данной проблемы. Среди форм работы по профилактике торговли людьми наиболее распространенными являются: лекционная работа; организация конкурсов, фестивалей, акций, клубов, университетов правовых знаний; лектории правовых знаний; организация в учебных заведениях юридических консультаций, встреч с работниками правоохранительных органов; организация и проведение вечеров вопросов и ответов, олимпиад, конкурсов, диспутов, недель и месячников правовых знаний в области прав человека. Инновационными формами противодействия торговле людьми являются театрализованные формы, которые раскрывают тему с помощью художественных образов, средств театрализации, использование творческих способностей учащихся. Сегодня все чаще используются интерактивные методы просветительско-профилактической работы, направленные как на противодействие негативным социальным явлениям, так и на улучшение качества жизни человека. К интерактивным методам работы относятся настольные игры как инструмент превентивной и профилактической работы в образовательной среде. Важное место занимают ролевые и моделирующие игры. Тренинг и учебный семинар позволяют оптимально сочетать теорию и практику социально-педагогической работы по противодействию торговле людьми. Часто для противодействия торговли людьми применяют флешмоб, видеолектории, конкурсы. Важным является применение метода «мозгового штурма», игровой метод, метод «равный-равному», использование комиксов для профилактики и противодействия торговле людьми.

Ключевые слова: противодействие торговле людьми, инновационный метод, форма, комиксы, флешмоб, социальный проект, просветительско-профилактическая настольная игра,

документальный фильм, социально-психологический театр, форум-театр.

Постановка проблеми. Негативним наслідком соціально-економічних перетворень у державі є збільшення кількості випадків торгівлі людьми. На думку К. Б. Левченко, до чинників, що сприяють виникненню та поширенню явища торгівлі людьми, належать: економічні, політичні, психологічні, правові соціальні [12]. Разом з тим, важливо проаналізувати низку соціально-педагогічних чинників. Серед них К. Б. Левченко, Л. Г. Ковальчук, О. А. Удалова описує такі: низький рівень правової культури, недосконалість системи правової освіти та виховання, недостатній рівень обізнаності з проблемою та її можливими наслідками серед учнівської та студентської молоді, серед батьків та в суспільстві загалом, відсутність у суспільній свідомості сприйняття проблеми торгівлі дітьми як актуальної, труднощі соціалізації уразливих категорій дітей та ресоціалізації потерпілих від торгівлі дітьми, неготовність педагогічних працівників до здійснення профілактичної роботи, недосконалість взаємодії між різними суб'єктами профілактики торгівлі дітьми [12, с. 34]. Тому актуальною є діяльність соціального педагога з подолання даних чинників. Важливим є створення інноваційного методологічного підходу щодо вирішення проблеми торгівлі людьми.

Аналіз останніх досліджень. Проблему протидії торгівлі людьми з допомогою застосування соціально-педагогічних форм і методів в Україні вивчали: Н. П. Бочкор, І. Д. Звєрєва, Л. Г. Ковальчук, К. Б. Левченко, Т. Л. Лях, Ж. В. Петрочко, Т. В. Татуревич, І. М. Трубавіна, О. А. Удалова, К. В. Черепаха, І. А. Шваб, Л. І. Юрченко та ін. [1; 4; 6-8; 12; 13]. Разом з тим, інноваційні соціально-педагогічні форми і методи протидії торгівлі людьми досліджено недостатньо. Це стало **метою** статті – проаналізувати інноваційні соціально-педагогічні форми і методи протидії торгівлі людьми.

Виклад основного матеріалу. Л. Г. Ковальчук, О. А. Удалова зауважують, що оптимальний вибір варіанту змісту організаційних форм науково-методичної роботи забезпечується: аналізом стану педагогічних нарад, навчально-виховного процесу з порушення прав людини, протидії торгівлі людьми; вивченням науково-педагогічної літератури з проблеми, освоєнням наукової методики; поглибленням

вивчення теорії, методики виховання та викладання окремих предметів, спецкурсів з проблеми протидії торгівлі людьми; здійсненням заходів щодо трансформації в педагогічну практику досягнень науки та передового педагогічного досвіду; організацією дослідницько-експериментальної роботи: розробленням моделей, рекомендацій, порад щодо впровадження в практику досягнень науки; вивченням якості знань з проблеми протидії торгівлі людьми [12, с. 194].

Л. І. Юрченко серед форм роботи щодо профілактики торгівлі людьми найбільш поширеними описує такі: лекційна робота; організація конкурсів, фестивалів, акцій; організація клубів, університетів правових знань; лекторії (кіно, відео) правових знань; організація в навчальних закладах юридичних консультацій, зустрічей з працівниками правоохоронних органів; організація і проведення вечорів запитань та відповідей, олімпіад, конкурсів, диспутів, тижнів та місячників правових знань у галузі прав людини [13, с. 16].

Тренінг та навчальний семінар дозволяють оптимально поєднати теорію і практику соціально-педагогічної роботи з протидії торгівлі людьми. Для учнів є тренінги, які складено Л. Г. Ковальчук «Торгівля людьми – як вберегтися від небезпеки», «Можливості навчання та працевлаштування» [4, с. 207-218].

Сьогодні дедалі частіше використовуються інтерактивні методи просвітницько-профілактичної роботи. До інтерактивних методів роботи належать настільні ігри як інструмент превентивної і профілактичної роботи в освітньому середовищі [2, с. 68]. За визначенням Т. В. Войцях, настільні профілактичні ігри спрямовані на профілактику негативних явищ в освітньому середовищі та формування моделей безпечної відповідальної поведінки в ситуаціях ризику [2, с. 44].

Прикладами просвітницько-профілактичних ігор, спрямованих на попередження торгівлі людьми, є ігри: «Рожеві окуляри», «Галопом по Європах». Ця серія настільних ігор стала інновацією в рамках реалізації проекту «Запобігання торгівлі людьми шляхом розвитку соціальної роботи та мобілізації громад», упровадженому у 2009-2014 рр. Автори-розробники гри «Рожеві окуляри» та «Галопом по Європах!»: Нікітіна Ольга Михайлівна, Лях Тетяна Леонідівна, Журавель Тетяна Василівна. Мета гри «Рожеві окуляри»: підвищити рівень знань, уявлень та розуміння щодо проблем, пов’язаних з

торгівлею людьми, та ризикованої стосовно потрапляння до тенет торгівлі людьми поведінки; обговорити важливі та суперечливі питання можливих ризиків потрапляння в ситуації торгівлі людьми, особистої відповідальності, законів України, що стосуються попередження торгівлі людьми та захисту прав потерпілих від торгівлі людьми; отримати інформацію про різноманітні організації, що працюють у сфері профілактики торгівлі людьми, надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми, їхнім родичам та близьким тощо [6]. Мета гри «Галопом по Європах!» – поінформувати учасників про проблему трудового трафіку й торгівлі людьми, проаналізувати причини й наслідки цього явища, виробити навички відповідальної поведінки [2, с. 84].

Важливе місце у профілактиці торгівлі людьми можуть займати конкурси: 1. «Заочна подорож» (показати весільні фото, буклети неурядових організацій і фото міліціоне рів, італійські курорти і ґрати, плантації чаю і бавовнику, паспорт). 2. Юридичний конкурс (протягом 10 хвилин правильно розкрити основні юридичні терміни з проблеми торгівлі людьми: вербування, перевезення, торгівля людьми, ідентифікація, заява потерпілих тощо). 3. Конкурс «Незвичайна зустріч» (протягом 5 хвилин розглянути опис життєвої ситуації потерпілих від торгівлі людьми, знайти їхні помилки; поставити себе на їхнє місце і правильно розв'язати ситуацію). 4. Конкурс капітанів (хто швидше відповість правильно на запитання). 5. Конкурс літературний (хто напише найцікавішу засторогу від торговців людьми за 10 хвилин). 6. Драматизувати ситуації сучасного рабства (на свій вибір) [13, с. 19].

В рамках проекту «Попередження торгівлі людьми шляхом розвитку соціальної роботи та мобілізації громад» Український фонд «Благополуччя дітей» ініціював розробку матеріалів у вигляді коміксів, що висвітлюють важливі аспекти потрапляння людей, у т. ч. дітей та молоді, у мережі торгівлі людьми. Автори сценаріїв: Т. Лях, В. Салюкалова. Художник – О. Кузьмічев. За визначенням Т. Войцях, комікс – це послідовність малюнків, зазвичай із короткими текстами, які створюють певну зв’язну розповідь [2, с. 87]. Запропоновані комікси для роботи з підлітками містять чотири історії з реального життя, що стосуються торгівлі людьми, для проведення просвітницько-профілактичних занять на основі методу case-study [7].

8 квітня 2011 року про проблему торгівлі людьми в новому форматі вирішили розповісти у Києві. Для цього використали також комікси. На картинках – життєві історії реальних людей. Мета проекту «На межі» – попередження торгівлі людьми у пілотних регіонах шляхом залучення соціальних працівників, педагогів та лідерів місцевих громад у превенційну роботу, заходи із розвитку громади та створення альтернативних можливостей для молоді. На думку Ольги Трусової, ініціатора акції, «комікси відразу асоціюються в українців з гумором, сатирою. А насправді це модний напрямок поп-культури. Це те, що цікавить молодь» [10]. Комікси були на п'яти стендах, на яких зображено реальні історії реальних людей з України, з якими авторка проекту познайомилася під час роботи в Міжнародній організації з міграції. Усі комікси для проекту створював американський ілюстратор, комікс-журналіст Ден Арчер. Комікси намальовано без однозначних кольорів: чорного або білого. Переважають напівтони. В історій немає фіналу. Це стимулює до того, щоб замислитися: що відбулося б зі мною, якби я потрапив у таку ситуацію.

У Всесвітній день боротьби за скасування рабства 2 грудня 2014 року, Представництво Міжнародної організації з міграції відкрило у Маріїнському парку в Києві громадську арт-інсталяцію «Невидимі». Інсталяція покликана привернути увагу до проблеми торгівлі людьми та розповісти реальні історії постраждалих осіб, які живуть серед нас, але часто залишаються непоміченими. Сто двадцять фігур-силуетів уособлюють понад 120 000 українців, які, за оцінкою МОМ, постраждали від торгівлі людьми з 1991 року. На дванадцять фігур нанесені справжні історії жертв сучасного рабства. Фігури виготовив постраждалий від торгівлі людьми, який пройшов програму реінтеграції МОМ і відкрив власну справу. Цей проект побачили жителі дев'яти регіонів України.

Інноваційною формою є також проведення флешмобу. Наприклад, 2 грудня 2014 р. було організовано флешмоб «СТОП – торгівлі людьми!» за участю громадської організації «Есперо», учнів гімназії №2 м. Хмельницького та представництва МОМ в Україні.

Вивчення специфіки застосування відповідних форм і методів протидії торгівлі людьми було здійснено І. А. Шваб. Вченим досліджено особливості проведення у ПТУ занять з профілактики торгівлі людьми [4, с. 86-93]. З цією метою з учнями і викладачами проводилось анкетування. На основі відповідей учнів щодо форм

роботи із запобігання торгівлі людьми, які практикувалися для них, можна зробити висновки щодо заходів, які проводились найчастіше, а також ранжувати їх. Так, на першому місці за кількістю відповідей – бесіди з викладачами (53%), на другому – перегляд відеофільму (36%), на третьому – обговорення під час навчальних занять. Далі йдуть: розгляд та аналіз окремих життєвих ситуацій (19%), розповсюдження інформаційної продукції (літератури, листівок, інформаційних листків тощо) (19%) та виступи лекторів (14%). За відповідями викладачів перевага віддавалась таким формам профілактичної роботи, як лекції (44%), а також перегляд відеофільму 46%. Тематичні вечори та інтерактивні театри не проводились в жодному із ПТНЗ. Втішним є той факт, що 9% опитаних застосовують у навчанні учнів методику "рівний-рівному". Самостійно заняття з торгівлі людьми проводили лише чверть викладачів. Більшість же вдавалася до запрошення спеціалістів, зокрема, фахівців служб у справах сім'ї, дітей та молоді (36%), громадських організацій (24%), правоохоронних органів (28%). Серед тем, яким приділялася увага на цих заходах або які найбільше запам'ятались студентам: права українців за кордоном (55%), законодавство України про протидію торгівлі людьми (43%), можливості працевлаштування за кордоном (43%). Майже чверть учнів відзначили таку тему, як можливості працевлаштування в Україні (26%). Законодавство зарубіжних країн та діяльність неурядових і міжнародних організацій рідше обговорювались на таких заняттях: відповідно 12% та 11% учнів згадали про це. На думку викладачів, найбільш ефективною і цікавою формою профілактичної роботи для учнів є перегляд відеофільму. Абсолютна більшість респондентів віддали голоси за цей захід (68%). Крім відеофільму учасники опитування найчастіше називали розгляд та аналіз окремих життєвих ситуацій (55%), тренінги (30%), розповсюдження профілактичної літератури (26%) [4, с. 86-93].

К. Б. Левченко зауважує, що навчальний відеоматеріал є засобом підвищення ефективності здійснення профілактики торгівлі людьми в навчальних закладах [1, с. 18]. Перший навчальний відеофільм в Україні і на теренах країн СНД з питань запобігання торгівлі людьми був випущений Центром «Ла Страда – Україна» у 2002 році як додаток до навчально-методичного посібника з такою самою назвою – «Запобігання торгівлі людьми». Наступний випуск фільму – доповнений та змінений здійснено у 2005 році. Відеододаток вийшов

під назвою «Запобігання торгівлі людьми та експлуатації дітей» і складається вже з дванадцяти серій: «Третє тисячоліття – рабство існує», «Шляхи виїзду українських громадян за кордон», «Знання законів тебе захищає», «Злочину можна запобігти», «Якщо ви в біді – зверніться по допомогу», «Діяльність уряду щодо протидії торгівлі людьми», «Порушення прав дітей: експлуатація та торгівля», «Законодавство на захисті прав дитини», «Дитина у біді – як їй допомогти?», «Експлуатація праці дітей: проблеми та шляхи її вирішення», «Чи варто шукати щастя за кордоном?», «Центр «Ла Страда-Україна» попереджає та захищає» [5]. Автори та виконавці використали кращий вітчизняний досвід виробництва навчальних фільмів із застосуванням сучасних технологій. Так, у фільмі використовуються елементи комп'ютерної гри з метою привернення уваги учнівської та студентської молоді до проблеми. Для акцентування на важливих питаннях застосовуються фрагменти Інтернет-пейджеру ICQ – комп'ютерної програми для обміну короткими повідомленнями через Інтернет, яка є популярною серед молоді. Кожен фільм збагачено анімаційними зображеннями.

Ми здійснили підбір документальних фільмів для протидії торгівлі людьми: «Торгівля людьми – статистика» (2010 р.), «Торгівля людьми» (2010 р.), «Правда про торгівлю людьми» (2012 р.), «Життя на продаж» (2013 р.), «Станція призначення – життя» (2013 р.) та ін. Існує певна методика і практичні поради використання з учнями навчального фільму «Станція призначення – ЖИТТЯ» [11, с. 12-13]. Після перегляду фільму обов'язковим є підведення підсумків щодо ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми.

Закладки-лінійки були створені для учнів з метою поширення інформації про проблему торгівлі людьми, дитячої праці, необхідність дотримання правил безпечної поведінки. На закладках-лінійках вказано номер телефону Національної «гарячої лінії» з питань протидії торгівлі людьми та Національної «гарячої лінії» з питань захисту прав дітей та запобігання насильству. Це було відповіддю на запит учнів, які брали участь у фокус-групах, присвячених обговоренню інформаційних матеріалів. Спеціалісти Центру «Ла Страда – Україна» розробили комплект із восьми закладок, призначених для аудиторії слухачів віком від 10 до 21 року.

Використання плакатів є ефективним способом привернути увагу до проблеми торгівлі людьми. У роботі із запобігання торгівлі людьми потрібно привернути увагу до проблеми, до можливості убезпечити себе, захистити свої права, отримати необхідну допомогу і підтримку. Плакати із запобігання торгівлі людьми є інновацією, яку ввели неурядові організації, що працюють у цій сфері [1, с. 29]. З огляду на склад проблеми торгівлі людьми та необхідність ведення профілактичної роботи серед населення, соціальна реклама є важливою умовою надання громадянам достовірної інформації щодо соціальних послуг громадських організацій, їх змісту, щодо безоплатності надання тощо [1, с. 35].

Ефективною формою організації профілактичної роботи є діяльність лекторської групи [1, с. 37]. Лекторська група – це група фахівців державних структур, неурядових організацій та активістів, які мають досвід читання лекцій та проведення тренінгів, знають проблему та особливості цільової групи, готові до плідної співпраці та постійного підвищення свого професійного рівня. Головні завдання, які стоять перед членами лекторської групи, – це підвищувати рівень обізнаності громадськості з проблеми торгівлі людьми, забезпечувати представників потенційної групи ризику інформацією стосовно безпечної поведінки та підвищувати рівень кваліфікації спеціалістів.

«Мозковий штурм» є засобом швидко включити всіх членів групи в роботу на основі вільного висловлення своїх думок. Може використовуватись на початку роботи з метою виявлення прогалин у знаннях, невірних уявлень, суперечливих установок у ставленні до проблеми торгівлі людьми [11, с. 7].

У теперішній час активно застосовують ресурс соціальних проектів як інноваційної технології вирішення соціальних проблем. Проект «Запобігання торгівлі людьми шляхом розвитку соціальної роботи та мобілізації громад» виконується із січня 2009 року трьома партнерськими організаціями. Основним виконавцем проекту є Міжнародна організація з Міграції, партнерами проекту є Український фонд «Благополуччя дітей» та Західноукраїнський ресурсний центр. Мета проекту: сприяти усуненню корінних причин торгівлі людьми шляхом покращення доступу до достовірних джерел інформації щодо безпечної міграції та зміцнення економічних можливостей в окремих регіонах України. Проект було розраховано на шість років: 2009–2011 (фаза 1), 2012–2014 (фаза 2). Одним із

завдань є розробка та впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах програми для учнів «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» [8], яку можуть застосовувати також соціальні педагоги.

Ефективним, на нашу думку, для протидії торгівлі людьми може бути також конкурс соціальних проектів. У 2013 році Всеукраїнська благодійна організація «Український фонд «Благополуччя дітей» провела конкурс проектів «Залучення молоді до запобігання торгівлі людьми в Україні». Вона запросила неурядові організації, представити творчі проектні пропозиції, спрямовані на залучення молодих людей до питань запобігання торгівлі людьми.

Театралізовані форми – це найскладніші й найцікавіші форми, які розкривають тему за допомогою художніх образів, засобів театралізації, використання творчих здібностей учнів (студентів). Театралізована вистава потребує певного сюжету, де дійові особи є носіями певних характерів, вчинків. У профілактичній роботі дає змогу донести не стільки важливу інформацію, скільки нюанси теми, вплинути на емоційну сферу. Сюжетом такої вистави може бути реальна історія якоїсь людини, що потрапила в рабство, чи вигадана історія. Пластично-хореографічна вистава – вистава, де основним засобом вираження є пластика: рухи тіла, міміка, жест. Вона ведеться мовою символів і потребує виразних костюмів, музичного супроводу, яскравих атрибутів (свічки, тканини, стрічки тощо). Дійовими особами такої вистави можуть бути як люди, так і герої-символи: гроші, душа, хвороба тощо [11, с. 9-10].

Можна застосовувати також форум-театр. За визначенням Л. Жеребньової, форум-театр – це спрямована на вирішення соціальних проблем методика інтерактивної роботи серед людей різних соціальних категорій [3, с. 28]. Вистава форуму-театру пропонує для розгляду соціальну проблему, а кожен персонаж гри виконує певну соціальну роль. Головний герой – жертва ситуації, інші персонажі – його оточення: сім’я, школа, члени суспільства [4, с. 257]. Суть методики «форум-театру» − пошук у рамках спектаклю разом з учасниками способів вирішення проблеми виходу із життєвої ситуації [3, с. 28].

На нашу думку, ефективною формою для профілактики торгівлі людьми є соціально-психологічний театр. Головною особливістю вистави соціально-психологічного театру є те, що вона – наслідок

систематичної корекційно-розвивальної роботи з дітьми-акторами як до, так і після вистави, та завершується взаємодією з глядачами, які включаються в активне обговорення або навіть у створення власного варіанту розвитку сюжету [3, с. 11]. Наприклад, І. М. Палько зазначає, що у Житомирському державному університеті була представлена вистава «Яблуко (malum…)», що створена на актуальну проблему сьогодення – торгівля людьми [9].

У минулому у нас був також позитивний досвід організації зі студентами соціально-психологічної вистави «Не стань жертвою злочинного бізнесу!». Мета вистави: ознайомлення студентів з різними формами рабства; застереження юнаків і дівчат від небезпечних ілюзій легкого збагачення за кордоном; попередження про особливу небезпеку, що чекає дівчат і жінок, які виїжджають за кордон на роботу та за шлюбними оголошеннями [3, с. 90-95]. Перед програванням вистави обов'язковою є попередня робота з учасниками театру: інформаційно-профілактичний блок (торгівля людьми як явище; права людини; поняття «громадянська активність»; діяльність волонтерів); розвивальний блок (формування ціннісного ставлення до власної та національної гідності, до життя та здоров'я; розвиток копінг-умінь та лідерських якостей) [3, с. 90]. Після вистави – її обговорення, диспут із проблеми торгівлі людьми, проведення паралелей минулого та сучасного.

Висновки. Отже, інноваційними формами протидії торгівлі людьми є театралізовані форми (форум-театр, театралізована вистава, пластично-хореографічна вистава, соціально-психологічний театр); флешмоб; тренінг та навчальний семінар; відеолекторії; інтерактивні ігрові форми (настільні просвітницько-профілактичні ігри, рольові та моделюючі ігри, ігри станціями); конкурси (юридичний конкурс, конкурс капітанів, літературний конкурс, драматургічний конкурс, конкурс плакатів, конкурс соціальної реклами, конкурс соціальних проектів та ін.). Важливим є застосування методу «мозкового штурму», ігровий метод, метод «рівний-рівному», використання коміксів для профілактики і протидії торгівлі людьми. **Перспективами** подальших досліджень даної проблеми є створення оптимальної інноваційної соціально-педагогічної технології протидії торгівлі людьми та апробація її у загальноосвітніх закладах, закладах професійно-технічної освіти та вузах.

Список використаних джерел

1. Альманах інноваційних технологій: практика та перспективи / К. Б. Левченко. – К. : «Юрисконсульт», 2007-2008. – 84 с.

2. Войцях Т. В. Ігрові технології: просвітницько-профілактичні ігри / Т. В. Войцях. – Вид. група «Шк. світ», 2015. – 144 с.

3. Жеребньова Л. В. Соціально-психологічний театр / Л. В. Жеребньова. – К. : Шк. світ, 2011. – С. 90−95.

4. Запобігання торгівлі людьми в системі професійно-технічної освіти: навч.-метод. посіб. / І.Д. Звєрєва, Р.М. Зеленський, Н.С. Калашник та ін. – К. : ТОВ "Агентство "Україна", 2008. – 262 с.

5. Запобігання торгівлі людьми та експлуатації дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://alexrps.ucoz.org/video/vic/navchalne_video/centr_quot_la_strada_ukrajina_quot. – Назва з екрану.

6. Лях Т. Л. Рожеві окуляри: настільна просвітницько-профілактична гра : інструкція та метод. реком. / Авт. кол.: Т. В. Журавель, Т. Л. Лях, О. М. Нікітіна. – К. : УФ «Благополуччя дітей», 2011. – 20 с.

7. Лях Т. Л. Твоє життя – твій вибір! : збірка кейс-стаді з профілактики торгівлі людьми / Т. Л. Лях, В. Н. Салюкова. – УФ «Благополуччя дітей», 2011. – 18 с.

8. Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція: програма виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми / І. Д. Звєрєва та Ж. В. Петрочко. − К. : ТОВ «Основа», 2012. – 88 с.

9. Палько І. М. Соціально-інтерактивний театр життя: гендерний аспект. [Електронний ресурс] / І. М. Палько. – Режим доступу: eprints.zu.edu.ua/4429/1/література.pdf. – Назва з екрану.

10. Про торгівлю людьми по-новому: реаліті-комікси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dw.com/ukпро-торгівлю-людьми-по-новому-реаліті-комікси/a-14975296. – Назва з екрану.

11. Профілактична робота в навчальних закладах з протидії торгівлі людьми. Методичні рекомендації з використання навчальних матеріалів (фільм „Станція призначення – ЖИТТЯ" для дітей та молоді 16-19 років, посібник тренера, посібник учасника „Як підвищити рівень усвідомлення проблеми торгівлі людьми"). – К., 2007. – 22 с.

12. Соціально-педагогічні основи протидії торгівлі людьми та експлуатації дітей: навч.-метод. посіб. / К. Б. Левченко,

Л. Г. Ковальчук, О. А. Удалової / [та ін.].; [“Агентство “Україна””]. – К., 2011. – 292 с.

13. Теорія – методика – практика. Випуск 11. Профілактика торгівлі людьми. Інформаційно-методичні матеріали / Упор. Л. І. Юрченко. – Суми: РВВ СОІППО, 2012. – 56 с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Al'manah innovacijnih tehnologij: praktika ta perspektivi / K. B. Levchenko. – K. : «Juriskonsul't», 2007-2008. – 84 s.

2. Vojcjah T. V. Igrovi tehnologiї: prosvitnic'ko-profilaktichni igri / T. V. Vojcjah. – Vid. grupa «Shk. svit», 2015. – 144 s.

3. Zherebn'ova L. V. Social'no-psihologichnij teatr / L. V. Zherebn'ova. – K. : Shk. svit, 2011. – S. 90−95.

4. Zapobigannja torgivli ljud'mi v sistemi profesijno-tehnichnoї osviti: navch.-metod. posib. / I.D. Zvєrєva, R.M. Zelens'kij, N.S. Kalashnik ta in. – K. : TOV “Agentstvo “Ukraїna”, 2008. – 262 s.

5. Zapobigannja torgivli ljud'mi ta ekspluataciї ditej [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://alexrps.ucoz.org/video/vic/navchalne_video/centr_quot_la_strada_ukrajina_quot. – Nazva z ekranu.

6. Ljah T. L. Rozhevi okuljari: nastil'na prosvitnic'ko-profilaktichna gra : instrukcija ta metod. rekom. / Avt. kol.: T. V. Zhuravel', T. L. Ljah, O. M. Nikitina. – K. : UF «Blagopoluchchja ditej», 2011. – 20 s.

7. Ljah T. L. Tvoє zhittja – tvij vibir! : zbirka kejs-stadi z profilaktiki torgivli ljud'mi / T. L. Ljah, V. N. Saljukova. – UF «Blagopoluchchja ditej», 2011. – 18 s.

8. Osobista gidnist'. Bezpeka zhittja. Gromadjans'ka pozicija: programa vihovnoї roboti z uchnjami z pitan' protidiї torgivli ljud'mi / I. D. Zvєrєva ta Zh. V. Petrochko. − K. : TOV «Osnova», 2012. – 88 s.

9. Pal'ko I. M. Social'no-interaktivnij teatr zhittja: gendernij aspekt. [Elektronnij resurs] / I. M. Pal'ko. – Rezhim dostupu: eprints.zu.edu.ua/4429/1/literatura.pdf. – Nazva z ekranu.

10. Pro torgivlju ljud'mi po-novomu: realiti-komiksi [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.dw.com/ukpro-torgivlju-ljud'mi-po-novomu-realiti-komiksi/a-14975296. – Nazva z ekranu.

11. Profilaktichna robota v navchal'nih zakladah z protidiї torgivli ljud'mi. Metodichni rekomendaciї z vikoristannja navchal'nih materialiv (fil'm „Stancija priznachennja – ZhITTJa” dlja ditej ta molodi 16-19 rokiv, posibnik trenera, posibnik uchasnika „Jak pidvishhiti riven' usvidomlennja problemi torgivli ljud'mi”). – K., 2007. – 22 s.

12. Social'no-pedagogichni osnovi protidiï torgivli ljud'mi ta ekspluataciï ditej: navch.-metod. posib. / K. B. Levchenko, L. G. Koval'chuk, O. A. Udalovoï / [ta in.].; [“Agentstvo “Ukraïna””]. – K., 2011. – 292 s.
13. Teorija – metodika – praktika. Vipusk 11. Profilaktika torgivli ljud'mi. Informacijno-metodichni materiali / Upor. L. I. Jurchenko. – Sumi: RVV SOIPPO, 2012. – 56 s.

Didyk N. M. Innovative socio-pedagogical forms and methods of combating human trafficking. A negative consequence of socio-economic transformation in the state is increasing the number of trafficking cases. So pressing is the creation of an innovative methodological approach to the solution of this problem. Among the forms of work on prevention of trafficking, the most common are: lectures; organization of competitions, festivals, clubs, universities, legal knowledge; lectures legal knowledge; the organization in schools of legal advice, meetings with workers of law enforcement bodies; the organization and carrying out of evenings of questions and answers, competitions, debates, weeks, and months of legal knowledge in the field of human rights. Innovative forms of combating trafficking in human beings are theatrical forms that reveal the theme with the help of artistic images, the means of staging, use of creative abilities of students. Now increasingly used interactive methods of education and prevention work aimed at combating negative social phenomena and to improve the quality of human life. To the interactive methods of work are Board games as a tool for proactive and preventive work in educational environment. Important are role-playing and simulation games. Training and educational seminar optimally combine the theory and practice of socio-educational work to combat trafficking in persons. Often to combat trafficking in persons used a flash mob, video lectures, competitions. Important is to use the method of "brainstorming" gaming method, the method "equal to equal", the use of comics for prevention and combating trafficking in human beings.

Key words: combating human trafficking, an innovative method, form, comics, flashmob, social project, education and prevention board game, a documentary, a socio-psychological theatre, forum theatre.

Отримано 16.03.2017